

ні саме інноваційний стиль педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів, так як сучасний викладач організовує власну діяльність із застосуванням інновацій та новітніх технологій організації навчально-виховного процесу.

Аналіз основних понять дав можливість сформулювати поняття інноваційного стилю як інтегративного явища. Інноваційний стиль педагогічної діяльності – це цілісна система інноваційного способу професійно-педагогічної діяльності педагога, що спрямована на переформування чи виокремлення нових перспектив при розв'язанні проблем виховання й навчання, на формування творчої особистості виховуючи соціально-економічні, екологічні, політичні, освітні зміни. Таке визначення вказує на багатогранність інноваційного стилю діяльності, унікальний спосіб, обраний кожним педагогом для досягнення своєї педагогічної цілі, це інтегрований стиль формування власної педагогічної діяльності.

Розгляд інноваційного стилю професійної діяльності особистості не обмежується конкретним підходом. Природа зазначеного явища зумовлює необхідність вивчення різноманітних методологічних концепцій з метою глибокого його розуміння.

У вузькому значенні слова інноваційний стиль діяльності є обумовлена типологічними особливостями стійка система засобів, інноваційних прийомів діяльності, які підвищують ефективність навчально-виховного процесу. Тобто, інноваційний стиль є індивідуально-своєрідною системою психологічних засобів, які свідомо чи не свідомо використовує людина з метою підвищення результативності своєї праці та впровадження інновацій у власну діяльність.

Необхідно відзначити, що в інформаційному суспільстві, коли інформація стає вищою цінністю, а інформаційна культура людини – визначальним фактором їхньої професійної діяльності, змінюються і вимоги до системи освіти, відбувається істотне підвищення її статусу.

Освітня сфера України є визначальною у динамічному соціально-економічному прогресу нашої держави. Глобалізація світу, швидкий розвиток наукових досліджень, нові інформаційні технології вимагають прискореного випереджувального інноваційного розвитку освіти, створення умов для розвитку особистості, її інтелекту і духовності.

Вища освіта може розраховувати на успіх лише при наступальній стратегії, яка базується на накопичених знаннях і досвіді. Освіта повинна мати випереджувальний характер, орієнтуватися на перспективу розв'язання пріоритетних завдань суспільства, активізувати ініціативу і творчі здібності суб'єктів навчального процесу. Вирішення проблем підвищення якості вищої освіти нерозривно пов'язане з підвищенням інтелектуальної культури науково-педагогічних працівників, рівня їх педагогічної майстерності.

Отже, проведений нами аналіз свідчить, що інноваційний стиль педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів полягає у постійному розвитку їхніх індивідуальних здібностей за умов успішного професійного зростання. Водночас якщо стиль діяльності педагога задовольняє прагнення викладачів і студентів, то в цьому випадку він буде вважатися реалізованим та ефективним.

Література

1. Бейко О. Освіта – основний чинник розвитку цивілізації / О. Бейко // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: всеукр. наук. практ. конф. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во УАД, 2001. – С. 83–85.
2. Дем'янюк О. Глобалізація вищої освіти: огляд сучасних світових проблем / О. Дем'янюк // Людина і політика. – 2002. – № 1 – С. 74–82.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
5. Климов, Е.А. Путь в профессию / Е. А. Климов. – Л., 1974.
6. Кремень В. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного та політичного розвитку України / В. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – № 2 – С. 22–25.
7. Педагогическая энциклопедия. – М., 1968. – 911 с.
8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 400 с.

УДК 378.14

◀ Лариса Лук'янова ▶

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А В статті раскрыты дидактические основы организации и внедрения проектной технологии в учебный процесс, проанализировано деятельность субъектов образовательной деятельности, а также их роль на каждом этапе проекта.

Ключевые слова: проект, метод проектов, проектная деятельность, образовательные технологии

С In the article didactic bases of organization and introduction of project technology are exposed in an educational process, activity of subjects of educational activity, and also their role, is analyzed on every stage of project.

Key words: project, method of projects, project activity, educational technologies

Інноваційна діяльність у навчанні має різні форми й потребує принципово нових взаємовідносин і механізмів взаємодії теорії і практики.

Одним із важливих, проте мало використовуваних у сучасному інноваційному освітньому полі, є метод проектів.

Як відомо, навчальне проектування є далеко не

новою технологією, оскільки, починаючи ще з доби Відродження, в системі розвитку методів навчання чітко прослідковується тенденція щодо активізації навчання, узгодження його з потребами життя. Виникнення і поширення проектної технології відбулося ще у 90-ті роки XIX століття у США. Дидактичні засади впровадження проектної технології

опрацювали і обґрунтували американські педагогі Д. Дьюї, та його послідовники В. Кілпатрік, Е. Колліґс, Е. Паркхерст.

Нині спостерігається значне посилення уваги до методу проектів, а науковці почали відносити його до педагогічних технологій, з якими людство входить у нове тисячоліття і, за допомогою яких, формуються адаптивні можливості людини до швидкозмінних змін постіндустріального суспільства.

Метод проектів з часом набув певних еволюційних змін. Започаткований на засадах ідеї вільного виконання, наразі він «стає інтегрованим компонентом доволі опрацьованої і структурованої системи освіти» [4, с. 65].

Гітання організації проектної роботи та її актуальність вивчали вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема Е. Арванітопуло, М. Бухаркіна, М. Моїсеєва, Н. Коряковцева, Е. Полат, С. Сисоєва т. ін. За визначенням С. Гончаренка, метод проектів – це організація навчання, коли учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються [1, с. 205]. На наш погляд, сутність проектної технології ґрунтується на функціонуванні цілісної системи практичних засобів, що надає змогу адаптувати навчально-виховний процес до інноваційних структурних та організаційних змін.

Провідні ознаки проектної технології можна визначити як: спрямованість на розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з

різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання. Окрім того, залучення учнів (студентів) до проектної діяльності сприяє розвитку ініціативи, комунікативності, організаторських і творчих здібностей, надає можливість самовдосконалюватися, а також відкриває можливості вибору особистої ролі в системі відносин у колективі учасників проекту (автор ідей, виконавець, учасник, організатор), або залишає право вибору на індивідуальну роботу, і в цьому разі виконавець проекту поєднує всі ролі в одній особі.

Швидкість поширення, якої набуває нині метод проектів у світових освітніх системах пояснюють не тільки його педагогічною доцільністю, а й соціальним підґрунтям. Зокрема, можливістю налагодження широких суспільних контактів, яке спонукає до ознайомлення з різними світовими культурами, а відповідно й різними поглядами на вирішення проблеми; набуттям навичок самостійного здобування знань і визначення можливості їх безпосереднього використання на практиці; актуальністю розвитку аналітичних здатностей, які необхідні для опрацювання, узагальнення набутої інформації та формування висновків і формулювання гіпотез.

Цілком очевидно, що метод проектів, як комплексний метод, передбачає за своєю суттю використання широкого спектру інших проблемних методів (дослідницьких, пошукових, навчання в співпраці), а відтак здатний розв'язувати цілий комплекс завдань, пов'язаних з оптимізацією навчального процесу за умови дотримання 5 основних вимог, зокрема (рис. 1):

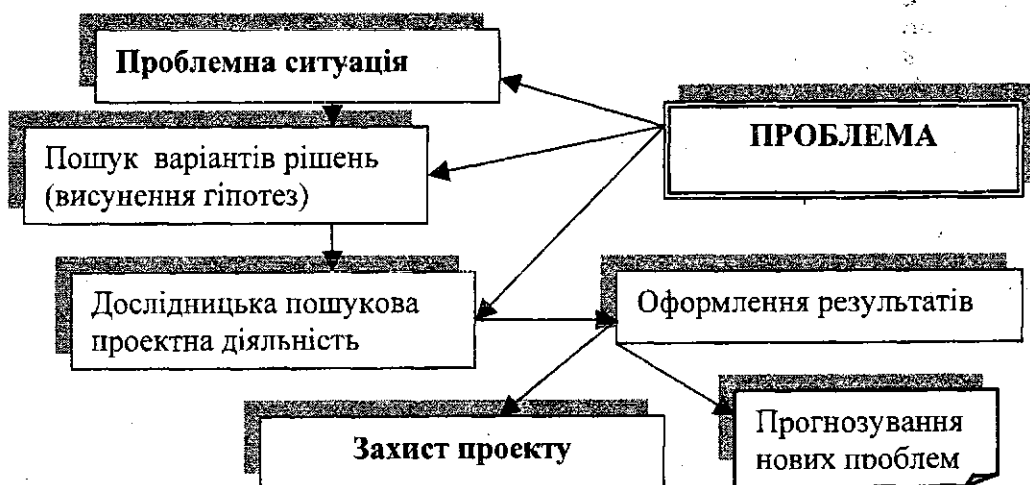

Рис. 1. Сутність методу проектів

- виокремлення вагомості, у дослідницькому і пізнавальному плані проблеми, яка вимагає інтегрованого знання (що є особливо важливим для свідомого засвоєння знань);
- наявність теоретичної, пізнавальної і практичної значущості передбачуваних результатів;
- здійснення самостійно-пізнавальної діяльності;
- структурування змістовної складової проекту з поетапним узагальненням результатів;
- оприлюднення і впровадження отриманих результатів.

Іноді сутність проекту представляють як 6 «п»: 1. Проблема; 2. Проектування (планування); 3. Пошук інформації; 4. Продукт; 5. Презентація; 6. Портфоліо (папка з робочими матеріалами – чернетками, звітами тощо).

Ефективність роботи за проектом обумовлюється низкою чинників. Передусім, проектну діяльність можна впроваджувати тільки за ініціативи учнів (студентів), яка ґрунтується на свідомому прагненні до цієї діяльності. Теми проектів мають бути цікавими, реалістичними у виконанні, адже в процесі

роботи відбувається не тільки самостійне здобування знань, але й формуються необхідні способи осмислення та практичні дії. Запланована організація проекту має припускати його гнучкість і внесення змін у процес виконання.

Застосування методу проектів сприяє реалізації певних педагогічних завдань: інтенсифікації навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудові відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному (дитині, студенту, дорослому) власну траєкторію самоосвіти; системній інтеграції предметних завдань; розвитку творчого потенціалу студента; розвитку вмінь експериментально-дослідницької діяльності; формуванню інформаційної культури студентів; реалізації соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства [5, с. 169]. Окрім того, проектне навчання створює умови для самоосвіти.

Важливою є думка, що цінність проектної технології полягає не стільки у результатах, скільки в самому процесі. За В. Гузєєвим, провідні ознаки проектної технології передусім ґрунтуються на їх особистісній зорієнтованості; можливості використання великої кількості дидактичних підходів; самовмотивованості, через зростання інтересу і занурення у роботу; підтримка педагогічних цілей в когнітивній, афективній і психомоторній галузях на всіх її рівнях; можливості вчитися на досвіді (інших й власному) з конкретної справи. Окрім того, така діяльність приносить задоволення студентам через можливість бачити продукт своєї праці [2].

Провідним педагогічним завданням у роботі за методом проектів є організація спрямованої діяльності, творча участь, усвідомлення мети діяльності, вміння раціонально обирати раціональні засоби виконання поставлених завдань, уміння самостійно набувати знання, формувати відповідні навички та вміння. В основу проекту завжди закладено ідею, яка за суттю визначення самого поняття «проект», має прагматичну спрямованість на результат. Такий результат виконаного проекту завжди можна побачити, застосувати в реальній життєвій ситуації.

Як правило, керівником проекту є вчитель, викладач, який здійснює функції координатора, у відповідності до цього його змістовні дії змінюються від «надання знань» до «створення сприятливих умов для набуття знань», таким чином забезпечується зміна форми набуття знань – від пасивного сприйняття до активної участі. У цілому під час роботи над проектом учитель виконує такі функції: допомагає і спрямовує учнів у пошуках необхідних джерел інформації; сам є джерелом інформації; координує весь процес; заохочує і підтримує учнів; здійснює постійний зворотній зв'язок з метою забезпечення успішності в роботі над проектом. За таких умов роль викладача зростає. «Щодо вчителя, – наголошує С. Сисоєва, – вміння використовувати метод проектів – показник його високої кваліфікації, прогресивності професійної діяльності, її спрямованості на творчий розвиток учнів. Особливого значення при цьому набуває вміння організувати спільну діяльність з учнями» [3, с. 121].

Тобто має місце реальна зміна функцій педагогіч-

ного впливу, яка полягає не у маніпулюванні учнем, не у корекції його дій, а у наданні можливості самостійно й свідомо здійснити свій вибір. На викладача покладається функція ініціатора, якому необхідно аргументувати доцільність відповідної діяльності учня, ініціювати його активність, стимулювати обґрунтування вибору теми, координувати діяльність.

У такий спосіб уможливорюється спільність дій суб'єктів навчального процесу, коли всі вони є рівноправним учасниками діяльності й отримують можливість відповідати за свої успіхи й недоліки, аналізувати причини помилок, шукати шляхи їх виправлення.

Загалом функції координатора проекту можна представити таким чином: пошук учасників проекту; організація консультування за проханням учасників проекту; зв'язок з іншими організаціями, засобами масової інформації, спеціалістами, думка або позиція яких є важливими для виконання проекту; стимулювання учасників до самооцінки; організація захисту і зовнішнє оцінювання проекту.

Такий підхід до зміни функцій педагогічного впливу і видів діяльності викладача зумовлює необхідність володіння відповідними навичками щодо організації і здійснення проектного навчання, а саме: усвідомлювати сутність проектного навчання (провідні ознаки, характеристики, вимоги, мету, актуальність методу); орієнтуватися у видах і типах проектів; вміти складати алгоритм роботи над проектами; володіти вміннями оцінювання і аналізу проектних робіт. Окрім того, розробляючи проект або використовуючи готові методичні пропозиції, викладач повинен передусім визначитися з низки позицій: Чи посилююю є для виконавців передбачувана робота? Наскільки вона буде для них привабливою? Чи вистачить їм знань, умінь і навичок для виконання поставлених завдань? Не менш важливими будуть питання щодо інформаційного і матеріально-технічного забезпечення відповідної роботи.

Оскільки проектна діяльність є достатньо специфічним видом навчальної діяльності, серед основних його характеристик ми виокремили, на наш погляд, найбільш важливі, та запропонували викладачам проранжувати їх. У результаті аналізу ми отримали таку картину (рис. 2).

Як бачимо з діаграми, переважна більшість викладачів позитивно ставляться до проектної технології, вказуючи (27%), що її впровадження урізноманітнює навчальну діяльність і дає змогу залучатися учнями (студентам) до «відкриття» нових знань, розв'язувати завдання проблемного характеру (25%), сприяє розвитку інтересу до навчання (18%).

Головною ознакою методу проектів, на нашу думку, є реальна можливість показати учням (студентам) їх власну зацікавленість у знаннях, які вони набувають і, які можуть стати їм у нагоді в подальшому житті. Таке обґрунтування побудовано на тому, що для самого методу проектів потрібна проблема, взята з реального життя, добре знайома учням (студентам) і, яка може стати значущою. Додатковими ознаками у доведенні доцільності використання методу проектів є необхідність: а) використовувати знання з різних галузей наук; б) прогнозувати результати і можливі наслідки;

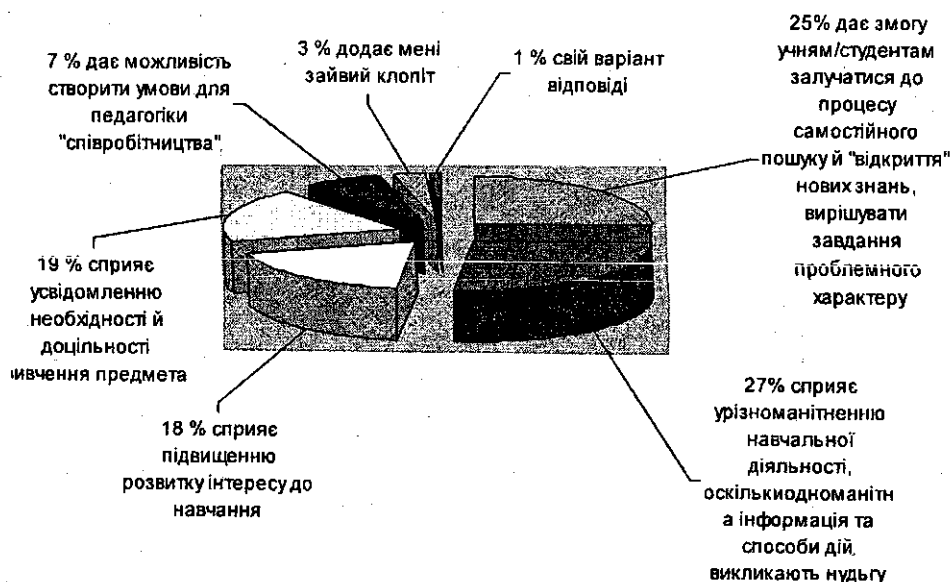

Рис. 2. Результати ранжування характеристик проектної діяльності

в) встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Використання проектної технології має сукупність позитивних ознак, оскільки акцентує увагу на процесі самостійного пізнання, самостійному досягненню поставленої мети, а також формує мотивацію навчання, поглиблює інтерес як до нагальних проблем сучасності, так і до власних можливостей особистої участі в їх розв'язанні, навички орієнтації в сучасному інформаційному просторі та розвиває здібності: а) комунікативні (вміння співпраці у творчій групі); б) соціальні (самодисципліна, терпимість до позиції інших учасників роботи); в) технологічні (абстрактно-логічне мислення).

У той же час відбувається підвищення інтегрованих результатів щодо оволодіння вміннями самостійної пізнавальної діяльності. До них відносимо зміни: визначати і обирати пізнавальні проблеми, які є доцільними в процесі навчальної діяльності; обирати джерела інформації, які є адекватними для вирішення поставленої мети дослідження; обирати відповідні форми презентації результатів проведеної роботи в залежності від навчальної ситуації.

На окрему увагу заслуговує вибір тематики проектів. Очевидно, є підстави погодитися, що в одних випадках доцільно визначити тематику у відповідності з навчальною ситуацією, професійними інтересами і здібностями учнів, в інших – надати можливість учням самостійно обрати ту чи іншу тему, яка відповідає їх пізнавальним, творчим і прикладним інтересам. Як правило, теми проектів торкаються актуальних проблем, разом із тим вимагають знань з різних галузей знань, творчого мислення.

Щодо типології проектів. Наразі пропонується виокремлювати п'ять їх видів: 1) дослідницькі проекти – потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів; 2) творчі проекти – не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковується кінцевому результату, прийнятій групою логіки

спільної діяльності, інтересам учасників проекту; 3) ігрові проекти – учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту; 4) інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації про певний об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів, вони потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом; 5) практично-орієнтовані проекти – результат діяльності учасників чітко визначено із самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників. Виконання проектів за кожним науковим напрямом має свої доцільні типи проектів. Так, наприклад, в екологічній освіті найбільш прийнятними є дослідницькі, інформаційні та практико-орієнтовані проекти, проте ми не заперечуємо впровадження й інших типів.

Означене припущення обґрунтовується таким чином. По-перше, зорієнтованість на активні методи діяльності учасників, зокрема самостійно-пізнавальну діяльність, яка може бути індивідуальною, парною, груповою (робота в малих групах). Такі проекти вимагають добре продуманої структури, визначених цілей, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, відповідних методів, у тому числі експериментальної і дослідної роботи. Їхня структура наближена або співпадає з реальними науковими дослідженнями. По-друге, можливість використовувати такий вид діяльності як у процесі опрацювання окремих тематичних модулів (поточні проекти), так і в підсумковому оцінюванні рівня навчальної діяльності при вивченні всього курсу (підсумкові проекти). По-третє, можливість аргументувати, узагальнювати, переносити в інші умови знання, набуті в процесі вивчення загальноосвітніх і спеціальних предметів. По-четверте, здатністю широкого охоплення тематики, яка може бути обрана учнями відповідно до їх інтересів і зацікавленості даною проблемою.

Усі названі чинники загалом призводять до посилення мотивації навчання, створюють умови для

творчої співпраці викладачів та учнів, сприяють опануванню новими способами навчальної діяльності та демократизації навчально-виховного процесу.

Щодо етапів проектної діяльності. Американський варіант методу проектів пропонується у вигляді схеми процесу, яка складається із семи етапів такої наступності: Постановка мети: виявлення проблеми, протиріччя; формулювання завдань → Обговорення можливих варіантів дослідження, порівняння передбачуваних стратегій, вибір засобів → Самоосвіта та актуалізація знань за консультативною допомогою вчителя → Планування ходу діяльності, розподіл обов'язків → Вирішення окремих завдань, компонування проміжних результатів тощо → Узагальнення результатів і формулювання висновків → Аналіз успіху і помилок. Як бачимо, у запропонованій схемі вказується на суттєві коливання обсягу спільної частки роботи викладача і учня на кожному етапі виконання проекту. Частина роботи викладача є значно більшою на першому – організаційному та останньому – підсумковому етапах.

Пропонуємо виокремлювати три етапи, які відображають наступність у здійсненні роботи, чітко визначають заплановану діяльність, проте не вимагають подрібнення перебігу процесу (рис. 3).

1. Підготовчий етап: запланована діяльність: визначення тематики проекту; створення колективу виконавців і розподіл його на дослідницькі групи;

планування роботи (визначення терміну виконання, окреслення завдань, визначення методів роботи над проектом), обрання пошуку джерел інформації.

2. Дослідницький етап: запланована діяльність: безпосередня робота над проектом, збирання інформації, встановлення необхідних творчих зв'язків з особами, які можуть допомогти у виконанні запланованої роботи; вивчення, опрацювання та узагальнення отриманої інформації; аналіз та систематизація комплексу напрацьованого матеріалу; викладення узагальнених висновків у вигляді таблиць, схем, діаграм, рефератів, загального звіту.

3. Підсумковий етап: запланована діяльність: презентація отриманих результатів; обговорення за участю учнів групи, курсу, потоку; оцінювання; підготовка лекцій, виступів для учнів інших груп, навчальних закладів; організація підсумкової конференції.

Сформулюємо дидактичні характеристики будь-якого навчального проекту:

1. Безпосередній зв'язок з потребами і об'єктивними умовами життя учнів. Тобто виявлення значущої проблеми (завдання), яка вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її розв'язання. Наприклад, результатом дослідження екологічної ситуації у певному регіоні України може бути серія репортажів, фотоальбомів за цією проблематикою, які висвітлюють аналіз впливу виробничої діяльності людини

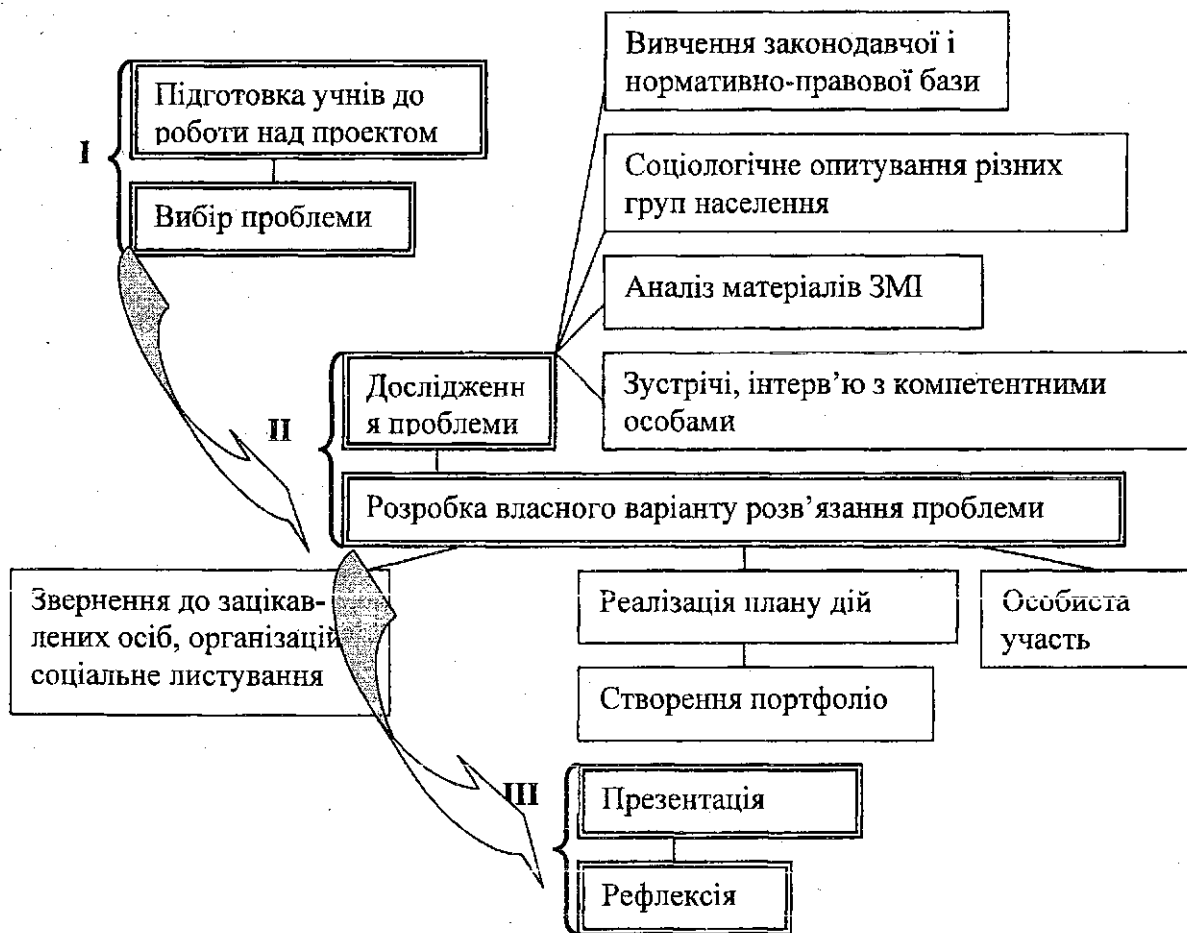

Рис. 3. Зміст етапів проектної діяльності

на навколишнє середовище тощо.

2. Практико пізнавальна спрямованість проектування. Наприклад, підготовка довідки у відповідні служби щодо стану проблеми, тенденцій, які прослідковуються в її розвитку; розроблення плану заходів тощо.

3. Цільова діяльність учнів, яка вимагає використання конкретних дослідницьких процедур. Наприклад, визначення проблеми і окреслення завдань дослідження.

4. Самостійна (індивідуальна, парна, групова, колективна) діяльність учнів. Інформаційний, творчий, інформаційний характер виконуваних дій. Наприклад, узагальнення і систематизація матеріалів, доповідей, рефератів, повідомлень, підготовка ролевих ігор, виставок тощо.

5. Конструювання змістової частини проекту (із констатацією поетапних результатів), визначення терміну початку і закінчення проекту. Наприклад, етап пошуку літератури з проблеми завершується складанням бібліографічного списку. Етап вивчення і аналізу джерел – написанням вступу. Етап узагальнення фактичних даних – оформлення схем, діаграм тощо.

Презентація проекту. Цей перелік можна продо-

вжити таким складовими як упровадження проекту, прогнозування.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується надзвичайною динамічністю, мінливістю і рухливістю, проектний тип культури починає домінувати. Він поступово посідає одне із провідних механізмів перетворення всієї освітньої діяльності. Проте проектна діяльність наразі знаходиться у процесі становлення, узагальнення та накопичення емпіричних фактів і результатів дослідження. Залишається багато проблем, що вимагають розв'язання, серед них: підготовка викладача до організації проектної діяльності; розроблення механізму заохочення працювати у проектах; створення психологічних установок проектування тощо.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 367 с.
2. Гузев, В. В. Планирование результатов образования и образовательная технология. – М. : Народное образование, 2000. – 240 с.
3. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико орієнтований збірник / керівник авторського колективу С. М. Шевцова. – К. : Департамент, 2003. – 500 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Можеева; Под ред. Е.С. Полат. 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 272 с.
5. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кітченко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.